

روان‌روایت‌شناسی طنز در داستان‌های کودک: با رویکردی طرح‌واره‌ای

امیرحسین زنجانبر*

حسین زارع**، بلقیس روشن***

چکیده

«روان‌روایت‌شناسی» مطالعه‌ی بازنمایی‌های شناختیِ روایت است. «طرح‌واره‌ها» مجرای تحقق بازنمایی‌ها بوده، حاوی کلیتی از ویژگی‌های شاخص، و فاقد جزئیات‌اند. مقاله پیش‌رو بر آن است: با استفاده از مفهوم طرح‌واره، ابتدا «طنز» را تعریف؛ سپس وفق چگونگی تأثیر متن بر بازنمایی‌های ذهنی مخاطب، سبک‌های طنزپردازی را در داستان‌های کودک دسته‌بندی کند. روش این مقاله تحلیلی-توصیفی و قائم بر دو مؤلفه است. یکی از مؤلفه‌ها مبین تغییرات طرح‌واره گفته‌یابِ درون‌رواییِ متن (شخصیتِ مضحک داستان) است، دیگری مبین تغییرات طرح‌واره گفته‌یابِ برون‌روایی (خواننده). نتایج پژوهش نشان می‌دهد: اول اینکه طنز عبارت است از علم بر تحقق خطای شناختی ناشی از دیالکتیکِ دو طرح‌واره متباین؛ دوم این‌که خنده‌آفرینیِ روایت‌های طنز زاده‌ی تعاملِ دو متغیر است: یکی طرح‌واره ذهنی گفته‌یابِ درون‌روایی و دیگری طرح‌واره ذهنی گفته‌یابِ برون‌روایی؛ سوم اینکه از منظر تفکر شناختی، سبک‌های روایت‌های طنزِ کودکانه تکرار یا تلفیقی از سبک‌های روایت‌های لطیفه‌گون (انکدوت‌ها) است. در این مقاله برای نخستین بار، ضمن بررسی ارتباط میان سازوکارهای معناسازیِ متون طنز کودک با فرایند بازنماییِ ذهنیِ خواننده، طنزپژوهیِ دو مؤلفه‌ای

* دانشجوی کارشناسی ارشد، ادبیات کودک و نوجوان، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران (نویسنده مسئول)،

mosafer_e_barfi@yahoo.com، <https://orcid.org/0000-0002-3517-9798>

** استاد، گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران، h_zare@pnu.ac.ir

*** استاد، گروه زبان‌شناسی و زبان‌های خارجی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران، bl_rovshan@pnu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۰۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۰۳